

Małgorzata Zmitrowicz

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Oddział Informacji Naukowej w Bibliotece Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego: przeszło pół wieku doświadczeń

Streszczenie: Inspiracją do napisania artykułu było obchodzone w 2019 r. 50-lecie bydgoskiej Uczelni. Od przeszło pół wieku bibliotekarze Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego wspierają swoich użytkowników w docieraniu do wartościowych publikacji, prowadzą działalność edukacyjną, dokumentują dorobek naukowy pracowników Uczelni i kształtują pozytywny wizerunek biblioteki w jej otoczeniu. **Słowa kluczowe:** informacja naukowa, szkolenia, bibliografia, biblioteka.

Od czasów najdawniejszych biblioteki gromadzą i upowszechniają piśmienniczy dorobek kultury literackiej i wiedzy naukowej. Głównym nośnikiem myśli ludzkiej stała się początkowo książka, a następnie artykuł w czasopiśmie. Ponieważ liczba dokumentów gromadzonych przez księżnice w miarę upływu czasu bezustannie wzrastała, konieczne stało się opracowanie katalogów i bibliografii, które porządkowały i usprawniały do nich dostęp. To zadanie, realizowane przez biblioteki, stało się załącznikiem działalności informacyjnej¹.

Każda biblioteka, bez względu na wielkość i typ, pełni zadania informacyjne. Na przestrzeni lat, w miarę rozwoju nowych technologii, przybierają one rozmaite formy, ewoluują, podlegają dynamicznym zmianom. Nadal jednak główne zadania służb informacyjnych skupiają się wokół kilku podstawowych zagadnień. Należy do nich przede wszystkim informowanie o materiałach bibliotecznych i ich treści gromadzonych przez macierzystą bibliotekę, ale także – obecnie dzięki wykorzystaniu nowych możliwości związanych z rozwojem infrastruktury

¹ Żmigrodzki Zbigniew, Babik Wiesław, Pieruch-Reizes (red.), *Informacja naukowa: rozwój – metody – organizacja*, Warszawa, 2006, s. 17-29.

tury informatycznej — o zasobach innych bibliotek zlokalizowanych w Polsce i na świecie oraz zawartości subskrybowanych i dostępnych w otwartym Internecie naukowych baz danych, bibliotek cyfrowych, repozytoriów. Kolejny obszar działalności to wszelkiego rodzaju prace bibliograficzne: przygotowywanie kwerend, opracowywanie bibliografii publikacji naukowych pracowników Uczelni, dawniej także — prowadzenie kartkowych katalogów tematycznych czy opracowywanie wykazów nabytków. Służby informacyjne zajmują się również działalnością dydaktyczną, często także naukową. Promują zasoby własne poprzez tworzenie informatorów, prowadzenie strony internetowej, organizowanie tematycznych wystaw książek zakupionych przez bibliotekę itp.²

Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Biblioteka UKW) jest placówką stosunkowo młodą. Powstała w 1969 r. Przez przeszło 50 lat swojego istnienia trzykrotnie zmieniała siedzibę. Od chwili założenia do 1993 r. nie miała wydzielonego gmachu. Większość zasobów i agend Biblioteki UKW znajdowała się w budynkach głównego kampusu uczelni, w bloku A, przy ul. Chodkiewicza 30. Zbiory były rozproszone, a warunki ich przechowywania pozostawiały wiele do życzenia. W 1993 r., po latach starań, na potrzeby biblioteki został wybudowany nowy gmach. Niestety, praktycznie od początku był już za mały. Zasoby biblioteki ulegały dalszemu rozproszeniu³. Dopiero wybudowanie nowoczesnego budynku i oddanie go do użytku w 2013 r. zmieniło tę sytuację. Te czynniki miały znaczący wpływ na działalność informacyjną prowadzoną w Bibliotece UKW.

Od chwili powstania do 1993 r.: lata kolekcji drukowanych

Pierwsze lata działalności Biblioteki UKW były trudne. Brakowało właściwie wszystkiego: pomieszczeń, odpowiedniej ilości książek dla stale zwiększającej się liczby pracowników naukowych i studentów oraz kadry bibliotecznej. Książnica nie miała wyodrębnionej struktury organizacyjnej. Dopiero pismo z 8 maja 1975 r., DU 2-731-1/75, wydane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zatwierdziło istnienie czterech oddziałów Biblioteki UKW. Były to: Oddział Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów, Oddział Opracowania, Oddział Magazynów, Konserwacji i Udostępniania oraz Oddział Informacyjno-Bibliograficzny (OIB). Od tej chwili Biblioteka prowadziła już profesjonalną działalność informacyjną.

Pierwszym kierownikiem OIB została Mirosława Burgiel. Funkcję sprawowała krótko, po niej kierowanie oddziałem objęła Maria Czarnecka-Dąbek i pełniła ją od 1976 do 1981 r. Jej miejsce zajęła Grażyna Uhlenber, a po niej, w 1988 r. — Krystyna Barlik.

² Żmigrodzki Zbigniew (red.), *Bibliotekarstwo*, Warszawa, 1998, s. 204-218.

³ Chlewicka Aldona, *Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w nowym gmachu*, "Forum Bibliotek Medycznych", 2013, nr 2, s. 328-341.

Podstawowym źródłem informacji o zasobach biblioteki są katalogi biblioteczne. Od chwili powstania Biblioteki Wyższej Szkoły Nauczycielskiej (następnie Wyższej Szkoły Pedagogicznej) prowadzony był katalog alfabetyczny, topograficzny oraz systematyczny (wg Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątnej). Przez pierwsze lata znajdowały się one na parterze bloku A, w pomieszczeniu magazynowym, które pełniło jednocześnie rolę wypożyczalni. W 1977 r. utworzono katalog przedmiotowy. Wyodrębniono wówczas także katalog czasopism krajowych i zagranicznych oraz zeszytów naukowych wyższych uczelni⁴. W 1978 r. warunki lokalowe biblioteki uległy niewielkiej poprawie. Wszystkie katalogi, poza alfabetycznym, przeniesiono do odrębnego pomieszczenia, wiążąc je integralnie z Oddziałem Informacyjno-Bibliograficznym⁵. Katalog alfabetyczny ustawiono w wypożyczalni książek, którą wraz z obszernym magazynem usytuowano na pierwszej kondygnacji piwnic.

Ogromne znaczenie dla biblioteki uczelnianej miał wartościowy księgozbiór podręczny Czytelni Głównej oraz Czytelni Bibliologii i Czasopism. Stanowił on podstawowy warsztat pracy bibliotekarzy zajmujących się działalnością informacyjną. Składały się na niego: encyklopedie, słowniki, herbarze, leksykony, kroniki, bibliografie. Biblioteka WSP chlubiła się posiadaniem m.in. 35-tomowego kompletu słynnej XVIII-wiecznej *Encyklopedii francuskiej* pod redakcją Denisa Diderota i Jeana d'Alemberta, 64-tomowego wydania *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* redagowanego przez Johanna Heinricha Zedlera, licznych wydań Meyera, Johanna Gottfrieda Herdera, Friedricha Arnolda Brockhausa, Aristide Quilleta i Pierre'Larousse'a oraz najnowszego wydania 33-tomowej *Encyclopaedia Britannica*. Z polskich wydawnictw encyklopedycznych można było znaleźć nieomal wszystkie: od *Nowych Aten* Benedykta Chmielowskiego, wydanych w latach 1793-1796, po najnowsze wydawnictwa PWN⁶. Obecnie większość z tych pozycji możemy znaleźć w zasobach bibliotek cyfrowych. Wówczas wersje drukowane były prawdziwymi skarbami. Oprócz wydawnictw encyklopedycznych biblioteka gromadziła bibliografie. Użytkownicy mieli do dyspozycji dwa komplety reprintu *Bibliografii Polskiej* Karola Estreichera, *Historię literatury* Feliksa Bentkowskiego oraz *Obraz bibliograficzno-historyczny* Adama Benedykta Jochera. Oprócz tego: *Przewodnik Bibliograficzny* (łącznie z wydaniem międzywojennym — *Urzędowym Wykazem Druków*) i *Bibliografię Zawartości Czasopism*. Były też bieżące bibliografie amerykańskie, angielskie, niemieckie, francuskie i in. Oprócz nich — polskie i zagraniczne bibliografie dziedzinowe. Księgozbiór podręczny uzupełniały pozycje biograficzne: *Polski Słownik Biogra-*

⁴ Dubowik Henryk, *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*. W: Trempała Edmund [et al.] (red.), *X lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy 1969-1979*, Bydgoszcz, 1980, s. 173-179.

⁵ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy w roku akademickim 1978/79*.

⁶ Dubowik Henryk, *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, "Kronika Bydgoska", 1980, T. 5, s. 173-179.

ficzny, herbarze (Kaspra Niesieckiego, Teodora Żychlińskiego i Adama Bonieckiego), słowniki pisarzy itp.⁷

Od chwili powstania Oddział Informacyjno-Bibliograficzny prowadził intensywną działalność na rzecz użytkowników biblioteki. Dysponując bogatym księgozbiorem informacyjnym: encyklopedycznym i bibliograficznym, a także katalogiem alfabetycznym i dwoma katalogami rzeczowymi, bibliotekarze odpowiadali na liczne zapytania dotyczące zasobów swojej biblioteki oraz innych ksiąźnic. Opracowywali także kwerendy: ustne i pisemne, przystąpili do publikowania własnych materiałów informacyjnych. W 1978 r. ukazał się *Wykaz czasopism i wydawnictw zbiorowych, otrzymywanych przez bibliotekę WSP w 1977 r.* opracowany przez Marię Czarnecką-Dąbek. Zaczęto także pracę nad utworzeniem katalogu starych druków i ekslibrisów⁸.

W 1980 r. ukazała się książka Marii Czarneckiej-Dąbek pt. *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy za lata 1969-1978*, będąca pokłosiem prac nad dorobkiem publikacyjnym kadry naukowej Uczelni. Jej kontynuacja: *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy za lata 1979-1988* ukazała się dopiero w 1995 r. Tak więc od samego początku istnienia Uczelni publikacje jej pracowników były rejestrowane przez pracowników Oddziału Informacyjno-Bibliograficznego Biblioteki.

Bibliotekarze zajmowali się także dydaktyką. Początkowo działalność ta nie była przypisana tylko do Oddziału Informacyjno-Bibliograficznego. Od 1975 r., kiedy to dyrektor Biblioteki WSP, dr Henryk Dubowik, objął kierowanie nowo utworzonym Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, najbardziej doświadczeni pracownicy biblioteki prowadzili wykłady i ćwiczenia z przedmiotów zawodowych dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Dydaktyka była prowadzona do 1976 r. i skończyła się wraz z wygaśnięciem działalności Zakładu. Bibliotekarze przygotowywali także ćwiczenia i wykłady dla słuchaczy Policealnego Studium Bibliotekarskiego Zaocznego — filii Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. Oprócz tego wszyscy studenci pierwszego roku studiów obowiązkowo uczestniczyli w 2-godzinnych przysposobieniu bibliotecznym⁹. Podczas zajęć poznawali strukturę ksiąźnicy, zasady udostępniania zbiorów, a także zdobywali wiedzę na temat przeszukiwania katalogów oraz korzystania z księgozbioru informacyjnego, w tym głównie bibliografii. W Bibliotece WSP organizowane były także coroczne praktyki zawodowe dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej¹⁰.

⁷ Tamże, s. 177.

⁸ Tamże, s. 179.

⁹ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy w roku akademickim 1979/80.*

¹⁰ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy w roku akademickim 1975/76.*

Działalność informacyjna to także promowanie zasobów biblioteki poprzez przygotowywanie wystaw książek. W Wyższej Szkole Pedagogicznej były one organizowane od chwili powołania biblioteki, w holu głównym Uczelni. Początkowo brakowało odpowiednich gablot. Z każdej wystawki ginęło po kilka książek. Można więc było eksponować tylko dzieła wieloegzemplarzowe, nie przedstawiające większej wartości¹¹. Dopiero w latach późniejszych zaczęto organizować poważniejsze ekspozycje m.in. cennych zbiorów bibliotecznych. W latach 80. XX w. bibliotekarze przygotowywali średnio 4-6 wystaw rocznie.

Od połowy lat 80. opracowywali także wykazy nabytków oraz biuletyny informacyjne dotyczące prenumerowanych czasopism¹².

Ważnym aspektem działalności informacyjnej Biblioteki WSP oraz Zakładu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej była realizacja wspólnego planu naukowego. Obejmował on tworzenie bibliografii czasopism, głównie regionalnych, monografii bibliograficznych pisarzy związanych z Bydgoszczą oraz opracowań historycznych, drukarstwa, księgarstwa i bibliotekarstwa. Zamierzenia te realizowane były w postaci prac dyplomowych studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, gromadzonych systematycznie przez Bibliotekę.

W 1979 r. ukazał się pierwszy numer „Studiów Bibliologicznych” — Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Od tego momentu pracownicy Biblioteki WSP mogli publikować swoje artykuły w uczelnianym czasopiśmie. Łącznie ukazało się 7 numerów, ostatni w 1994 r.

Przez pierwsze 23 lata istnienia Biblioteka WSP borykała się z wieloma trudnościami, głównie lokalowymi. Mimo to realizowała swoje zadania informacyjnie w pełnym zakresie.

Lata 1993–2013: czasy komputeryzacji biblioteki i cyfryzacji zasobów

Rok 1993 przyniósł radykalne zmiany. Po latach starań biblioteka otrzymała własny budynek. Warunki lokalowe uległy zdecydowanej poprawie, choć od samego początku wiadomo było, w kontekście intensywnego przyrostu zbiorów, że powierzchnia nowego gmachu jest niewystarczająca. Przy zachowaniu części magazynu w piwnicach budynku głównego Uczelni, pozostawieniu Czytelni Czasopism i Wypożyczalni Międzybibliotecznej w tzw. Pawilonie, a także dalszym utrzymaniu czterech bibliotek filialnych (do 2013 r. ich liczba zwiększyła się do sześciu) — można było zaplanować płynne włączanie nabytków zaledwie przez kolejne 10 lat¹³.

Mimo to, w chwili oddania do użytku nowego gmachu biblioteki, komfort pracy czytelników i bibliotekarzy zdecydowanie się polepszył. W obszernym holu ustawiono katalogi (wszystkie poza topograficznym) oraz gabloty wystawowe.

¹¹ Tamże.

¹² *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy w roku akademickim 1984-87.*

¹³ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy za lata 1990-1993.*

Zorganizowano też Informatorium – punkt informacyjny, tuż przy Wypożyczalni książek, niedaleko Czytelni Głównej, co stworzyło korzystne warunki zaspokajania potrzeb użytkowników. Zaplecze Informatorium stanowiła Czytelnia Bibliograficzna (później wyodrębniono w niej pracownię komputerową), w której zgromadzono bogaty księgozbiór podręczny – warsztat pracy bibliotekarzy Oddziału Informacyjno-Bibliograficznego, a także użytkowników biblioteki. Przeniesiono tam też wszystkie bibliografie.

Rok 1993 to także początek komputeryzacji biblioteki. Pierwsze rekordy katalogowe powstały w systemie Sowa. Na przełomie 1999/2000 r. rozpoczęto wdrażanie wielomodułowego systemu komputerowego HORIZON. Jako pierwszy uruchomiono moduł katalogowania, następnie udostępniono użytkownikom OPAC. Wkrótce potem uruchomiono WebPAC, który umożliwiał zapoznanie się z zasobem biblioteki, także z komputerów znajdujących się poza murami książnicy.

Dla bibliotekarzy Oddziału Informacyjno-Bibliograficznego czasy te były sporym wyzwaniem. Z jednej strony nadal musieli wykazywać się umiejętnością sprawnego wyszukiwania literatury w tradycyjnych katalogach kartkowych, z drugiej – konieczne było zaznajomienie się z nowymi technologiami. Oprócz podnoszenia własnych kompetencji, równolegle szkolili użytkowników. W 1997 r. w holu znajdowało się 6 stanowisk komputerowych do przeglądania katalogu bibliotecznego, a w 2005 r. liczba ta się podwoiła. W 1998 r. zaprzestano włączania kart do katalogów kartkowych: najpierw do przedmiotowego i systematycznego, dwa lata później – do alfabetycznego. Równolegle prowadzone były prace związane z retrokonwersją zbiorów. Ponieważ rozciągały się w czasie, a coraz większa liczba użytkowników wykorzystywała Internet jako podstawowe źródło informacji o zasobach biblioteki, zaczęto digitalizować kartkowy katalog alfabetyczny. Dzięki temu pełna informacja o zbiorach znalazła się w sieci.

Komputeryzacja biblioteki wniosła zasadnicze zmiany w dziedzinie informacji katalogowej. Dostęp do informacji o zbiorach bibliotecznych stał się zdecydowanie prostszy, nieograniczony barierami czasu czy miejsca. Poza tym komputeryzacja ułatwiła współpracę bibliotek w Polsce i na świecie, bowiem zintegrowały one informacje o swoich zasobach w katalogach centralnych takich jak KaRo, NUKAT, WordCat czy KVK. Nowe narzędzia zdecydowanie wzbogaciły warsztat informacyjny bibliotekarzy OIB i podniosły efektywność ich pracy, co z kolei owocowało zwiększeniem satysfakcji użytkowników bibliotek¹⁴.

Równocześnie z komputeryzacją katalogów, pojawiały się elektroniczne źródła informacji (bazy danych, e-czasopisma, cyfrowe kolekcje książek), początkowo na płytach CD, następnie w Internecie. W 2000 r. biblioteka uzyskała dostęp do dwóch pełnotekstowych baz EBSCO, rok później – do całego pakietu. W 2007 r. dołączyła do konsorcjum Wirtualnej Biblioteki Nauki i od tego cza-

¹⁴ Weryho Maciej, Kempa Małgorzata, *Wykorzystywanie zasobów Internetu w Bibliotece Głównej Akademii Bydgoskiej. Badania użytkowników*, „Bibliotekarz”, 2003, nr 6, s. 23-25.

su użytkownicy Biblioteki, wówczas już Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, uzyskali dostęp do baz danych Springer i Science Direct.

W Czytelni Bibliograficznej, oprócz słowników, encyklopedii i bibliografii zorganizowano pierwsze stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu czy też przeznaczone wyłącznie do obsługi baz danych na płytach CD. W 1997 r. studenci i pracownicy naukowcy mieli do swojej dyspozycji 3 komputery i kompletny zbiór książek z dziedziny bibliografii¹⁵. Dziesięć lat później liczba komputerów zwiększyła się do 16¹⁶. W międzyczasie, w trakcie sukcesywnego powiększania się kolekcji cyfrowych, z czytelni usunięto regały wraz z księgozbiorem bibliograficznym. Pozostawiono tylko te pozycje, z których nadal korzystali użytkownicy: bibliografie narodowe (*Przewodnik Bibliograficzny*, *Bibliografię Zawartości Czasopism*) oraz wszelkiego rodzaju bibliografie specjalne: *Bibliografię historii polskiej* Ludwika Finkla, *Bibliografię Historii Polskiej* opracowaną przez Halinę Bachulską, *Bibliografię Historii Polski* pod redakcją Heleny Madurowicz-Urbańskiej, *Bibliografię Historii Polskiej* pod redakcją Jana Baumgarta, *Polską Bibliografię Literacką*, *Bibliografię Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, *Bibliografię Polską* Karola Estreichera, *Polonica Zagraniczne*, „Rocznik Literacki” i „Literaturę Polską” itp.

W oparciu o ten różnorodny, częściowo nadal drukowany, jednak w coraz większym stopniu elektroniczny warsztat informacyjny, bibliotekarze udzielali odpowiedzi na liczne zapytania informacyjne. Sporządzali też kwerendy tematyczne na zamówienie pracowników naukowych i pomagali w ich przygotowaniu studentom. W dalszym ciągu prowadzone były prace bibliograficzne popularyzujące nowości książkowe kupowane przez Bibliotekę. W początkach lat 2000. ukazywało się pięć numerów „Biuletynu Nabytków Biblioteki WSP” (od 2000 r. — Akademii Bydgoskiej).

Do obowiązków bibliotekarzy Oddziału Informacji Naukowej należało także redagowanie ulotek na temat funkcjonowania biblioteki i korzystania z jej zasobów. Drukowane foldery zawierały instrukcje obsługi katalogów bibliotecznych: początkowo tradycyjnych, a następnie komputerowego. Gdy w 2007 r. Biblioteka, w ramach licencji krajowej, uzyskała dostęp do baz danych (EBSCO, Springer, Science Direct), a w sieci udostępniały już swoje zasoby pierwsze biblioteki cyfrowe, pracownicy Oddziału przygotowywali także informatory na temat korzystania z zasobów elektronicznych.

Bibliotekarze OIB w dalszym ciągu rejestrowali dorobek publikacyjny pracowników Uczelni. Przez długi czas zapisywany był on w programie Word i archiwizowany na dyskietkach. Od 1999 r. wykorzystywano do tego celu prosty autorski program bazodanowy, skonfigurowany przez zatrudnionego w bibliotece informatyka. Baza zaczęła być widoczna w sieci. W 2008 r. zakupiono

¹⁵ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy 1997/98.

¹⁶ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy 2007/8.

bibliograficzno-bibliometryczny system Expertus firmy Splendor z Poznania, który umożliwił tworzenie danych wyższej jakości.

W latach 1992-2013 bibliotekarze OIB zajmowali się również dydaktyką. W 1996 r. zrezygnowano z przysposobienia bibliotecznego w formie 2-godzinnego wykładu. W zamian za to przygotowano dla studentów informatory o korzystaniu ze zbiorów biblioteki i jej filii, a także o bazach danych dostępnych w Internecie i na płytach CD. Oprócz tego na bieżąco szkolono wszystkich zainteresowanych, głównie studentów pierwszych lat studiów, z zasad korzystania z katalogów tradycyjnych i komputerowych oraz elektronicznych i drukowanych źródeł informacji. W 2008 r. Biblioteka zakupiła rzutnik i od tego czasu rozpoczęto prowadzenie przysposobienia bibliotecznego dla studentów pierwszych roczników studiów dziennych i zaocznych w formie pokazu multimedialnego.

Rozwój nowych technologii sprawił, że do bibliotekarzy z OIB zgłaszało się coraz więcej grup seminaryjnych na szkolenia z tradycyjnych i elektronicznych źródeł informacji. Oprócz tego coraz częściej organizowano lekcje biblioteczne dla młodzieży szkół średnich i podstawowych. Do OIB często zgłaszali się także maturzyści z prośbą o pomoc w przygotowaniu prezentacji maturalnej. Dydaktyka prowadzona była w wielu formach i na różnych poziomach, w zależności od oczekiwań użytkowników. Treść szkoleń oraz dobór baz danych, zawsze dostosowane były do potrzeb konkretnej grupy. W OIB nadal odbywały praktyki studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Do zadań Oddziału należało również organizowanie tematycznych wystaw książek w gablotach usytuowanych w holu, nieopodal Czytelni Głównej. Ekspozycje popularyzowały zbiory biblioteki w związku z różnymi wydarzeniami bieżącymi (np. przyznanie nagrody literackiej: Nobla, Nike, Kościelskich) lub rocznicowymi. Stwarzały okazję do promowania biblioteki i jej zasobów, a także były świadectwem uczestniczenia biblioteki w życiu społecznym i kulturalnym. Rocznie bibliotekarze przygotowywali 6-7 takich wystaw.

Biblioteki naukowe realizują także obowiązek prowadzenia własnej działalności naukowo-badawczej w zakresie bibliotekoznawstwa i nauk pokrewnych. W latach 1993-2013 pracownicy OIB, oprócz swoich codziennych obowiązków, prowadzili różnorodne badania (m.in. użytkowników biblioteki, ich potrzeb, satysfakcji, wykorzystania baz danych), referując ich wyniki na konferencjach naukowych oraz publikując artykuły w fachowych czasopismach bibliotekarskich. Łącznie pracownicy OIB opublikowali przeszło 30 publikacji.

Od chwili powstania strony internetowej Biblioteki UKW do dzisiaj, bibliotekarze OIB aktywnie uczestniczą w jej redagowaniu.

Do połowy 2006 r. Oddziałem Informacyjno-Bibliograficznym kierowała Krystyna Barlik. Po przejściu na emeryturę jej obowiązki przejął Maciej Weryho.

W nowym gmachu: od 2013 r. do dziś

W 2013 r. Biblioteka UKW przeniosła swoją siedzibę do nowego, przestronnego i funkcjonalnego gmachu przy ul. Szymanowskiego 3 w Bydgoszczy. Wreszcie został zintegrowany księgozbiór. Z sześciu filii została jedna, Biblioteka Psychologiczna, zasilająca swoim zasobem Instytut Psychologii UKW. Przestronna Biblioteka Główna, zaopatrzona w nowoczesne pracownie komputerowe, sale wykładowe i powierzchniowo wystawiennicze, a także liczący 3000 m² Oddział Wolnego Dostępu, mogła zacząć realizować nowe zadania. W związku z tym zmieniła się także jej struktura organizacyjna. Część działań wchodzących do tej pory w zakres obowiązków OIB przejęli pracownicy Wolnego Dostępu. To oni na co dzień informują użytkowników o zasobie Biblioteki UKW i pomagają dotrzeć do wybranej literatury. Organizowaniem wystaw zajął się Oddział Zbiorów Specjalnych. Oddział Informacyjno-Bibliograficzny przekształcił się w Sekcję Informacji Naukowej. Maciej Weryho, dotychczas pełniący funkcję kierownika Oddziału, został mianowany na stanowisko Pełnomocnika ds. zasobów elektronicznych i szkoleń. Do dziś pełni opiekę merytoryczną nad działalnością Sekcji.

Od 2013 r. bibliotekarze Sekcji zajęli się przede wszystkim tworzeniem zasobu Bazy Dorobku Naukowego Pracowników UKW oraz Repozytorium, dydaktyką, sporządzaniem kwerend tematycznych i analiz bibliometrycznych. W 2016 r. do zadań Sekcji włączono obsługę Wypożyczalni Międzybibliotecznej, a od 2020 r. oddelegowani pracownicy udzielają konsultacji w zakresie Planu Zarządzania Danymi pracowników UKW.

W nowej księżnicy bibliotekarze Sekcji w dalszym ciągu gromadzą i upowszechniają informacje o dorobku publikacyjnym pracowników Uczelni. W 2013 r. zostało wydane Zarządzenie Rektora w sprawie rejestrowania dorobku naukowe nauczycieli akademickich i doktorantów UKW. Na jego mocy pracownicy Uniwersytetu zostali zobligowani do dostarczania wszystkich swoich prac do Sekcji Informacji Naukowej, w terminie 30 dni od ich opublikowania¹⁷. Opracowano procedury zgłaszania danych, a także postępowania w kwestiach spornych. W serwisie internetowym Biblioteki UKW, w zakładce „Zasady przyznawania punktów”, zostały udostępnione wszystkie niezbędne akty prawne oraz historyczne listy czasopism, dzięki którym każdy zainteresowany może zweryfikować poprawność informacji wprowadzonych do bazy.

Dane zamieszczane w systemie Expertus stanowią podstawę indywidualnej oceny dorobku naukowego poszczególnych pracowników. Są one także cyklicznie importowane do Modułu Sprawozdawczego Polskiej Bibliografii Naukowej i zatwierdzane do Modułu Ankiety PBN, co stanowi podstawę oceny parame-

¹⁷ Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego z dnia 27 września 2013 r. w sprawie rejestrowania dorobku naukowego nauczycieli akademickich i doktorantów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz trybu przekazywania do Biblioteki UKW publikacji, których autorami lub współautorami są pracownicy Uczelni, 2013, <http://www.ukw.edu.pl/pobierzDokument.php?rId=2017> [dostęp: 2021-02-26].

trycznej wszystkich jednostek naukowych UKW. Obecnie w bazie znajduje się przeszło 34 000 opisów bibliograficznych.

W oparciu o system Expertus pracownicy Sekcji Informacji Naukowej przygotowują analizy bibliometryczne. Zestawienia, w formie tabel lub diagramów, mogą zostać wygenerowane dla indywidualnego autora, instytutu lub wydziału. System prezentuje wyniki z uwzględnieniem: łącznej liczby publikacji, liczby prac z IF (od ang. *impact factor*) oraz łącznej wartości IF. Podaje też liczbę prac z punktacją ministerialną oraz jej sumaryczną wartość. Pracownicy Sekcji wykonują analizy bibliometryczne na prośbę autora lub kierownika jednostki. Przygotowują ją w oparciu o dane z Expertusa, a także baz: Web of Science, Scopus i Google Scholar poprzez aplikację Publish or Perish. Rokrocznie bibliotekarze wykonują około 30 analiz bibliometrycznych¹⁸.

Od 2014 r. pracownicy Sekcji Informacji Naukowej zajmują się również budowaniem zasobu uczelnianego Repozytorium. Gromadzi ono i udostępnia materiały dydaktyczne i dorobek naukowy pracowników i doktorantów UKW. Struktura bazy odpowiada podstawowym jednostkom organizacyjnym Uczelni. W Repozytorium deponowane są publikacje różnego typu: czasopisma, artykuły naukowe, książki, rozdziały, materiały konferencyjne itp. Repozytorium powstało w oparciu o darmowy open source'owy system DSpace. Autorzy mogą dodawać swoje prace samodzielnie lub za pośrednictwem bibliotekarza. W pierwszym przypadku, pracownik Sekcji weryfikuje poprawność zgłoszonych informacji, bardzo często uzupełnia dane bibliograficzne, zwłaszcza słowa kluczowe i abstrakty. Dzięki temu publikacje są lepiej widoczne w zewnętrznych serwisach i katalogach, zwłaszcza w Google Scholar. W drugim przypadku bibliotekarz deponuje publikację samodzielnie, czasami także ją skanuje. Cyfrowa kolekcja uczelnianego Repozytorium liczy około 7000 publikacji.

Bibliotekarze Sekcji nadal prowadzą szeroko zakrojoną działalność dydaktyczną. W nowym gmachu, wyposażonym w pracownie komputerowe i sale wykładowe, istnieją ku temu sprzyjające okoliczności. Podstawową formą edukacji jest przysposobienie biblioteczne dla studentów rozpoczynających studia na UKW w trybie stacjonarnym i zaocznym. Obecnie jest ono obowiązkowe i kończy się zaliczeniem w USOSie. Ma formę 45-minutowego wykładu połączonego z prezentacją multimedialną. Jego celem jest zapoznanie studentów z zasadami korzystania z zasobów biblioteki. W roku akademickim 2020/2021, z powodu pandemii koronawirusa, przysposobienie biblioteczne zostało przygotowane w formie e-learningu. Na platformie Microsoft Teams bibliotekarze zamieścili prezentację i test sprawdzający wiedzę i umiejętności z zakresu korzystania z biblioteki.

Ważną formą działalności edukacyjnej Sekcji jest także prowadzenie szkoleń z elektronicznych źródeł informacji dla studentów piszących prace dypl-

¹⁸ Zmitrowicz Małgorzata, Weryho Maciej, *Działalność Sekcji Informacji Naukowej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*, "Bibliotekarz", 2018, nr 6, s. 18-22.

mowe i doktorantów, a także wszystkich pozostałych użytkowników biblioteki zainteresowanych korzystaniem z edukacyjnych zasobów sieci. Zajęcia trwają 90 minut i mają formę warsztatów. W czasie epidemii, ze względu na konieczność zachowania dystansu, zawieszono spotkania ze studentami w gmachu Biblioteki UKW. Odbywały się one na platformie Microsoft Teams.

Nowa biblioteka jest wyjątkowo atrakcyjna, więc często odwiedzają ją uczniowie bydgoskich, choć nie tylko, szkół. Zwiedzanie gmachu bywa często połączone z krótką lekcją biblioteczną, którą prowadzą bibliotekarze z Sekcji Informacji Naukowej.

Podobnie jak w latach ubiegłych, pracownicy Sekcji, realizują tematyczne kwerendy bibliograficzne dla kadry naukowej Uniwersytetu. Wykonanie efektywnej kwerendy wymaga czasu, doświadczenia i wiedzy na temat wyszukiwania materiałów z bogatej oferty zasobów cyfrowych. Pomoc bibliotekarzy jest tutaj bezcenna, zwłaszcza wówczas, gdy zestawienie literatury jest niezbędne do realizacji dużych projektów badawczych lub podczas starania się o pozyskanie grantu naukowego.

W nowym gmachu w zakresie obowiązków pracowników Sekcji Informacji Naukowej znalazła się również obsługa Wypożyczalni Międzybibliotecznej. Z jej usług korzystają pracownicy, doktoranci i studenci UKW.

W dalszym ciągu bibliotekarze Sekcji biorą aktywny udział we współredagowaniu strony internetowej Biblioteki UKW. W czasie pandemii pojawiły się na niej dodatkowe informacje o cyfrowych zasobach edukacyjnych, a także krótkie filmiki instruktażowe o tym, jak z nich korzystać.

Od 2020 r. w zakresie obowiązków bibliotekarzy Sekcji, znalazło się także prowadzenie konsultacji dotyczących Planu Zarządzania Danymi Badawczymi dla pracowników UKW.

W latach 2013-2020 bibliotekarze zatrudnieni w Bibliotece UKW opublikowali łącznie 34 publikacje, z których 21 zostało napisanych przez pracowników Sekcji Informacji Naukowej. Uczestniczyli oni także w konferencjach naukowych.

Od przeszło 50 lat bibliotekarze Oddziału Informacji Naukowej realizują zadania mające na celu zaspokojenie zróżnicowanych potrzeb informacyjnych użytkowników Biblioteki UKW. Przeobrażenia w strukturze wewnętrznej księżnicy, a przede wszystkim rozwój nowych technologii i zmiany w komunikacji naukowej, znacząco wpłynęły na kształtowanie zakresu obowiązków pracowników biblioteki, w tym bibliotekarzy zajmujących się działalnością informacyjną. Wspierają oni nie tylko Uczelnię w organizowaniu procesu dydaktycznego i prowadzeniu badań naukowych lecz także jej kadre w dokumentowaniu dorobku publikacyjnego, jego popularyzacji i ocenie parametrycznej. Są przewodnikami po zasobach własnej biblioteki i bogatych kolekcjach cyfrowych umieszczonych w sieci. Szkolą użytkowników, a równocześnie starają się podnosić własne kompetencje zawodowe, które umożliwiają sprawne funkcjonowanie w coraz bardziej technicyzowanym świecie. Są zarówno strażnikami

dziedzictwa kulturowego, jak również infobrokerami z uwagą śledzącymi dynamiczne przeobrażenia technologiczne, umożliwiające dostęp do bogatych kolekcji cyfrowych publikacji naukowych.

Bibliografia:

1. Adamczyk Kazimierz, *Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego: zarys dziejów, terażniejszość i przyszłość*. W: Dzieniakowska Jolanta, Olczak-Kardas Monika (red.), *Książka, biblioteka, informacja: między podziałami a wspólnotą*. 3, Kielce, 2012, s. 649-662.
2. Chlewicka Aldona, *Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w nowym gmachu*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2013, nr 2, s. 328-341.
3. Dubowik Henryk, *Biblioteka Główna*. W: Jastrzębski Włodzimierz (red.), *Księga pamiątkowa 25-lecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy: praca zbiorowa*, Bydgoszcz, 1994, s. 105-110.
4. Dubowik Henryk, *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej*. W: Bieguszczyńska Cecylia, Gołaszewska Ewa (red.), *Biblioteki i księgozbiory naukowe w Bydgoszczy: informator*, Bydgoszcz, 1976, s. 15-21.
5. Dubowik Henryk, *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*. W: Sokół Zofia (red.), *Rola i funkcje bibliotek Wyższych Szkół Pedagogicznych w Polsce*, Rzeszów, 1992, s. 81-86.
6. Dubowik Henryk, *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*. W: Trempała Edmund [et al.] (red.), *X lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, Bydgoszcz, 1979, s. 173-179.
7. Dubowik Henryk, *Biblioteka Uniwersytecka*. W: Banaszak Józef [et al.] (red.), *Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy: 40 lat uczelni 1969-2009: WSN – WSP – AB – UKW*, Bydgoszcz, 2010, s. 373-385.
8. Dubowik Henryk, *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska”, 1980, T. 5, s. 173-179.
9. Filipowicz Iwona, *Działalność informacyjna Biblioteki Głównej Akademii Bydgoskiej*, „Bibliotekarz”, 2001, nr 6, s. 19-20.
10. Kempa Małgorzata, Weryho Maciej, *Wykorzystywanie zasobów Internetu w Bibliotece Głównej Akademii Bydgoskiej. Badania użytkowników*, „Bibliotekarz”, 2003, nr 6, s. 23-25.
11. Kempa Małgorzata, Zmitrowicz Małgorzata, *Biblioteka Główna Akademii Bydgoskiej i jej działalność na początku XXI wieku*. W: Kropidłowski Zdzisław (red.), *Z dziejów archiwów, książek i bibliotek na Pomorzu i Mazowszu Północnym*, Bydgoszcz, 2005, s. 121-130.
12. *Sprawozdania z działalności Biblioteki Głównej*.
13. *Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego z dnia 27 września 2013 r., w sprawie rejestrowania dorobku naukowego nauczycieli akademickich i doktorantów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz trybu przekazywania do Biblio-*

teki UKW publikacji, których autorami lub współautorami są pracownicy Uczelni, 2013, <https://www.ukw.edu.pl/pobierzDokument.php?rId=2017> [dostęp: 2021-02-26].

14. Zmitrowicz Małgorzata, *Działania dydaktyczne realizowane w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*. W: Kubów Stefan, Karciarz Magdalena (red.), *Spoleczny i pedagogiczny kontekst funkcjonowania bibliotek akademickich: praca zbiorowa*, Wrocław, 2012, s. 81-94.
15. Zmitrowicz Małgorzata, Weryho Maciej, *Działalność Sekcji Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*, „Bibliotekarz”, 2018, nr 6, s. 18-22.
16. Żmigrodzki Zbigniew (red.), *Bibliotekarstwo*, Warszawa, 1998, s. 328-341.
17. Żmigrodzki Zbigniew, Babik Wiesław, Pietruch-Reizes Diana (red.), *Informacja naukowa: rozwój – metody – organizacja*, Warszawa, 2006, s. 17-29.

Department of Information Science in Kazimierz Wielki University Library – more than half a century of experience

Abstract: The article was inspired by the celebration of the 50th anniversary of Kazimierz Wielki University in 2019. For more than half a century, librarians from the Department of Information Science in Kazimierz Wielki University Library have supported their users in accessing valuable publications. The librarians also conduct various educational activities, document the academic achievements of the University staff, and shape a positive image of the library in its environment. **Keywords:** information science, library trainings, bibliography, library.

